

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในจังหวัดลำพูน มีชนกลุ่มหนึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ ชนกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่า "คนยอง" และเรียกภาษาของตนว่า "ภาษายอง" คนยองตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่นจนเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด (สิงชะ วรรณสัย, สัมภาษณ์, อ้างถึงใน เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ 2521 : II) ในการสำรวจการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูนของคนยอง ผู้วิจัยพบว่า คนยองตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นในเขตอำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง และ อำเภอแม่อาย ส่วนอำเภอลี้ และกิ่งอำเภอยางตลาด นั้น มีหมู่บ้านของคนยองเพียง 6 หมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านใหม่ คนที่อาศัยในหมู่บ้านเหล่านี้อพยพมาจากอำเภอบ้านโฮ่ง เมื่อประมาณ 5 - 15 ปี ที่ผ่านมานี้

สำหรับการกระจายของภาษาไทถิ่นที่ใช้อยู่กันในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูนนอกเหนือจากภาษายองแล้ว ปรากฏว่ามีภาษาไทถิ่นอื่น ๆ อีก 2 ภาษา คือ ภาษาลื้อ และ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งปรากฏในแผนที่ภาษาในประเทศไทยของ เจอร์เกนีย์ และ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ (2520 : แผนที่ภาษาในประเทศไทย)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างภาษายอง และ ภาษาลื้อ นั้น นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติภาษาตระกูลไท และ ผู้ศึกษาประวัติของคนยองในจังหวัดลำพูน ได้กล่าวถึงคนยองและภาษายองที่ใช้อยู่กันที่จังหวัดลำพูนว่า "คนยองก็คือคนลื้อ และ ภาษายองก็คือภาษายอง (dialect) หนึ่งของภาษาลื้อ" (Gedney, interview, Hartmann 1976 : 18) ซึ่งสอดคล้องกับ สงวน โชติสุขรัตน์ (2512 : 167) ที่กล่าวถึงความเป็นมาของคนยองในจังหวัดลำพูนไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

ชาวไทยยองเป็นชนชาติไทยเผ่าหนึ่ง และ ตั้งถิ่นฐานพำนักมาหากินทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ และ ลำพูน ชาวไทยยองมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาหรือในเขตพยูมยูนนานตอนใต้ของประเทศจีนปัจจุบัน ความจริงพวกไทยยองก็คือไทลื้อ (หรือไทลื้อ)

นั่นเอง แต่ที่เรียกตนเองว่า "ไทยยอง" หรือ "พวกยอง" นั้น ก็เนื่องมาจากเรียกตามชื่อเมืองอันเป็นภูมิลำเนาเดิม คือ เมืองยอง...

สำหรับภาษาดั้งเดิมที่มีภาษายองเป็นภาษาย่อยหนึ่งนั้น จัดอยู่ในภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ตามการแบ่งภาษาตระกูลไท^๑ ของ หัง ไทว ดี (Li 1959 : 15 - 21) และอยู่ในกลุ่มภาษา P ตามการแบ่งภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้^{๑๑} ของ เจมส์ อาร์แชมเบอร์เลน (Chamberlain 1972 : 233 - 244) ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบเสียงของภาษาดั้งเดิมไว้บ้างแล้ว อาทิ เช่น งานวิจัยของ ดี (Li 1964) งานวิจัยของเก็ดนีย์ (Gedney 1969) งานวิจัยของ ฮาร์ทมันน์ (Hartmann 1975, 1976) งานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2517) และ งานวิจัยของ เสรี เวโรทา (1975)

ในส่วนของภาษายองที่ใช้พูดกันในจังหวัดลำพูน นั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้วเช่นเดียวกัน ได้แก่ งานวิจัยของ สมจิต เดวิด (Somchit Davies 1979) ซึ่งศึกษาระบบเสียงภาษายองอำเภอแม่ทา และเปรียบเทียบกับระบบเสียงภาษาไทยกรุงเทพฯ งานวิจัยของ แมริ อี สาราวิต (Sarawit 1979) ศึกษาาระบบเสียงและเสียงพยัญชนะนาสิกฐานริมฝีปากที่ท่า-

^๑ หัง ไทว ดี แบ่งภาษาตระกูลไทออกเป็น 3 สาขา คือ สาขาเหนือ (Northern Tai) สาขากลาง (Central Tai) และ สาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai) โดยใช้การกระจายคำศัพท์ และ วิวัฒนาการของเสียงในคำศัพท์เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง และ สำหรับเชิงอรรถโยงและเชิงอรรถเสริมความ 3 เชิงอรรถแรกของหน้าในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้สัญลักษณ์ ๑, ๑๑ และ ๑๑๑ แทนสัญลักษณ์ *, ** และ *** ตามลำดับ

^{๑๑} เจมส์ อาร์แชมเบอร์เลน แบ่งภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้วิวัฒนาการของเสียงพยัญชนะต้นที่เป็นเสียงระเบิด (stop) จากภาษาไทยสาขตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai) เป็นเกณฑ์ คือ กลุ่มภาษา P ได้แก่ กลุ่มภาษาที่มีเสียงระเบิดเป็นแบบสลิติล (unaspirated stop) และ กลุ่มภาษา PH ได้แก่ กลุ่มภาษาที่มีเสียงระเบิดแบบขนิบ (aspirated stop)

หน้าที่เป็นพยางค์ (syllabic m) ของภาษาของคำพยางค์เดี่ยว อำเภอมืองลำพูน และ อำเภอลำปาง และ งานวิจัยของ เรืองเดช บันเขื่อนขันธ์ (2521) ซึ่งศึกษาระบบเสียงภาษาของอำเภอลำปาง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบเสียงภาษาของในจังหวัดลำพูนของนักภาษาศาสตร์ทั้งสามนี้ เป็นการศึกษาของระบบเสียงภาษาของเฉพาะแต่ละที่ ยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาของที่ใช้พูดกันในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูน และ ยังไม่มีการศึกษาระบบเสียงภาษาของที่ใช้พูดกันในอำเภอบ้านโฮ่งอีกด้วย

จากการออกไปสำรวจการกระจายของหมู่บ้านคนยอง และ สัมภาษณ์คนยองตามที่ต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน คนยองได้ให้ข้อสังเกตว่า คนยองในจังหวัดลำพูนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามสำเนียงพูด คือ กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออก และ กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัด กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดเรียกตนเองว่า "คนยอง" และ เรียกภาษาของตนว่า "ภาษาของ" แต่เรียกกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณทิศตะวันออกของจังหวัดว่า "คนลื้อ" และ เรียกภาษาของกลุ่มนี้ว่า "ภาษาลื้อ" ในขณะที่กลุ่มซึ่งถูกเรียกว่า "คนลื้อ" นั้น ยังเรียกตนเองว่า "คนยอง" และ เรียกภาษาของตนว่า "ภาษาของ" เช่นกัน และจากการศึกษาประวัติการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูนของคนยองทั้ง 2 กลุ่ม^๑ ปรากฏว่ามีประวัติความเป็นมาแตกต่างกันด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงในภาษาของคนยองในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูน เพื่อที่จะหาข้อมูลไปใช้ในการพิจารณาว่า ภาษาของคนยองที่ใช้พูดกันในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูนนั้น เป็นภาษาเดียวกัน หรือ แตกต่างกันใน การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาทั้งระบบวรรณยุกต์ ระบบพยัญชนะ และ ระบบสระของภาษาของ ทั้งนี้เพราะจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า ระบบทั้งสามของภาษายองมีเรื่องที่น่าสนใจ สำหรับการศึกษาด้านในแง่ของเชิงประวัติ และ เชิงพรรณนา

^๑ ดู ประวัติความเป็นมาของคนยองในจังหวัดลำพูน หน้า 9 - 11

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบพยัญชนะ ระบบสระ และ ระบบวรรณยุกต์ ของภาษาของ ซึ่งใช้พูดกันในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะความคล้ายคลึง และความแตกต่างทางด้านเสียงของภาษาของซึ่งใช้พูดกันในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูน เพื่อแสดงการแบ่งภาษาถิ่นย่อยของภาษาของ โดยใช้ระบบพยัญชนะ ระบบสระ และ ระบบวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ ตลอดจนเพื่อตอบปัญหาว่า คนที่เรียกตนเองว่า "คนของ" ในจังหวัดลำพูนนั้น พูดภาษาเดียวกัน หรือต่างกัน
3. เพื่อสำรวจการกระจายการตั้งถิ่นฐานของคนของในจังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะภาษาของซึ่งใช้พูดกันในชีวิตประจำวันในอำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง และ อำเภอแม่อาย จังหวัดลำพูนในปัจจุบัน^๑
2. ศึกษาเฉพาะระบบพยัญชนะ ระบบสระ และ ระบบวรรณยุกต์ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ออกภาษาของ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. แสดงให้เห็นถึงระบบพยัญชนะ ระบบสระ และ ระบบวรรณยุกต์ ของภาษาของซึ่งใช้พูดกันในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูน
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษาภาษาของในหัวข้ออื่น ๆ ทางภาษาศาสตร์ต่อไป
3. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาภาษาในตระกูลไท
4. ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ -

^๑ ดู รายละเอียดเกี่ยวกับจุดเก็บข้อมูล บทที่ 2 หน้า 37

เกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาในชนบท กล่าวคือ อาจนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการแก้ไขปัญห
 ในด้านการเรียนการสอนภาษาไทยให้เด็กของ โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการออก-
 เสียงภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนกับภาษายของ อาจทำให้เด็กของ
 สามารถพูดภาษาไทยกรุงเทพฯ หรือภาษาไทยมาตรฐานได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

5. งานวิจัยนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของ
 คนของ

ขอตกลงเบื้องต้น

การเรียกชื่อชนชาติและภาษาที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า "ของ" เป็นการเรียกตามกลุ่มชน
 ที่เป็นเจ้าของภาษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดลำพูนซึ่งเรียกตนเองว่า "คนของ" และเรียกภาษา
 ของตนว่า "ภาษายของ" เท่านั้น สาเหตุที่ต้องกำหนดเช่นนี้เพราะ คนของในหมู่บ้านที่เป็นจุด
 เก็บข้อมูล ไคเก้ บ้านถนนแะ ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง บ้านมะกอก ตำบลมะกอก
 อำเภอป่าซาง และ บ้านหลายแก้ว ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง ซึ่งอยู่ในบริเวณทิศตะวันตก
 ตามแนวเหนือใต้ของจังหวัดลำพูน เรียกคนของในหมู่บ้านจุดเก็บข้อมูลที่อยู่ในบริเวณทิศตะวัน-
 ออกของจังหวัด คือ บ้านศรีทรายมูล ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา และ บ้านป่าเหียง
 ตำบลบ้านธิ อำเภอเมืองว่า "คนลือ" และเรียกภาษาของคนกลุ่มนี้ว่า "ภาษาลือ" แต่คนกลุ่ม
 ที่ถูกเรียกว่าคนลือก็ยังเรียกตนเองว่า "คนของ" และ เรียกภาษาของตนว่า "ภาษายของ" เช่น-
 กัน ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงรวมเรียกกลุ่มคนทั้งสองกลุ่มซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันตกและ
 บริเวณทิศตะวันออกของจังหวัดลำพูนว่า "คนของ" และเรียกภาษาของกลุ่มคนทั้งสองว่า
 "ภาษายของ"

คำจำกัดความ

1. ภาษายของ หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันของคนที่เรียกตนเองว่า
 "คนของ" ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง และ อำเภอ
 แม่ทา จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน

2. ภาษาของบ้านศรีทรายมูล หมายถึง ภาษาของคนไทยที่เรียกตนเองว่า คนของที่มี
 ภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านศรีทรายมูล ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของ-

จังหวัดลำพูน

3. ภาษายของบ้านป่าเหียง หมายถึง ภาษายของคนไทยที่เรียกตนเองว่า คนยงที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านป่าเหียง ตำบลบ้านธิ อำเภอเมือง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของจังหวัดลำพูน

4. ภาษายของบ้านต้นแงะ หมายถึง ภาษายของคนไทยที่เรียกตนเองว่า คนยงซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านต้นแงะ ตำบลประตู่ป่า อำเภอเมือง ซึ่งอยู่ในบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน

5. ภาษายของบ้านมะกอก หมายถึง ภาษายของคนไทยที่เรียกตนเองว่า คนยงที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านมะกอก ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง ซึ่งอยู่ในบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน

6. ภาษายของบ้านหลายแก้ว หมายถึง ภาษายของคนไทยที่เรียกตนเองว่า คนยงซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหลายแก้ว ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง ซึ่งอยู่ในบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน

รายละเอียดเกี่ยวกับจังหวัดลำพูน[@]

ที่ตั้ง จังหวัดลำพูนตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบน ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามถนนสายเอเชีย 689 กิโลเมตร และ ตามทางรถไฟสายเหนือ 729 กิโลเมตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุดรายนงานสถิติจังหวัดลำพูน, 2521)

ขนาด จังหวัดลำพูนมีเนื้อที่ 4,407 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,754,375 ไร่ บริเวณที่กว้างที่สุด 43 กิโลเมตร และ ยาวจนเหนือจรดใต้ 136 กิโลเมตร (จังหวัดลำพูน 2526 : 9)

อาณาเขต

ทิศเหนือ จดอำเภอสารภี และ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้ จดอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง และ อำเภอสามเงา

จังหวัดตาก

ทิศตะวันออก จดอำเภอหางฉัตร อำเภอสมปราชญ์ และ อำเภอ-
เสริมงาม จังหวัดลำปาง

ทิศตะวันตก จดอำเภอฮอด อำเภอจอมทอง อำเภอหางดง และ
อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศทางทิศตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่
ราบสูงเล็กน้อย ทางทิศตะวันออกมีเทือกเขาขุนตานกั้นระหว่างอำเภอแม่ทากับจังหวัดลำปาง
พื้นที่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเป็นที่ราบจากเขตติดต่ออำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ไปจนถึงบริเวณทิศตะวันตกของอำเภอเมืองลำพูน นอกจากนี้ยังมีที่ราบทางทิศตะวันออกของอำเภอ
เมืองลำพูน และทางทิศตะวันตกของอำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง ไปจนถึงแม่น้ำปิง สำหรับ
ทางทิศใต้ตั้งแต่อำเภอบ้านโฮ่งจนถึงอำเภอดีและกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้างเป็นที่ราบสูงและเทือกเขา
มีที่ราบเล็กน้อยตามลุ่มแม่น้ำดี ท้องที่อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอดี และ กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง ถูก
ชนาบควยป่าไม้และทิวเขาทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เฉพาะอำเภอดีนั้น ทางทิศใต้เป็น
ป่าเขาไปจนถึงอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุขรายนงานสถิติจังหวัด
ลำพูน 2521)

การปกครอง จังหวัดลำพูนแบ่งการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ
47 ตำบล 411 หมู่บ้าน ได้แก่

อำเภอ :	1	อำเภอเมืองลำพูน	มี	15	ตำบล	151	หมู่บ้าน
	2	อำเภอป่าซาง	มี	12	ตำบล	79	หมู่บ้าน
	3	อำเภอบ้านโฮ่ง	มี	5	ตำบล	43	หมู่บ้าน
	4	อำเภอแม่ทา	มี	5	ตำบล	52	หมู่บ้าน
	5	อำเภอดี	มี	7	ตำบล	58	หมู่บ้าน
กิ่งอำเภอ :		กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง	มี	3	ตำบล	28	หมู่บ้าน

(จังหวัดลำพูน 2526: 38)

ประชากร จังหวัดลำพูนมีประชากรรวมทั้งสิ้น 369,855 คน^๑ แยกเป็นชาย 187,013 คน หญิง 182,842 คน โดยเฉลี่ยจังหวัดลำพูนมีความหนาแน่นของประชากร 84 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร (จังหวัดลำพูน 2526)

อาชีพ ประชากรประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เช่น กระเทียม หอมแดง ถั่วต่าง ๆ และ ยางพารา ทำสวนผลไม้ เช่น ลำไย ส้มเขียวหวาน นอกจากนี้มีการทอผ้า ทำเหมืองแร่ เช่น ฟลูออไรท์ ถ่านหิน มังกานีส และ แร่ไรต์ และการค้าขาย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุดรายนามสถิติจังหวัดลำพูน 2521)

ประวัติความเป็นมาของคนของในจังหวัดลำพูน

คนของในจังหวัดลำพูนแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่^{๑๑} คนของทั้งสองกลุ่มนี้มีประวัติการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูนแตกต่างกันดังนี้

ก. คนที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน

คนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมืองลำพูนด้านทิศตะวันตก อำเภอป่าซาง และ อำเภอบ้านโฮ่ง ซึ่งเป็นบริเวณด้านทิศตะวันตกของจังหวัดลำพูน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่ามีบรรพบุรุษที่เรียกว่า "ไทลื้อ" หรือ "ลื้อ" และมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองยองซึ่งแต่เดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา แต่ปัจจุบันเมืองยองเป็นเมืองขนาดเล็กขึ้นอยู่กับจังหวัดเชียงใหม่ ราชอาณาจักรพม่า (สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ 2514 : 115 - 118, สงวน โชติสุขรัตน์ 2512 : 167, เรื่องเศษ บันเขื่อนชัย 2521 : I) สำหรับสิบสองปันนานั้น เป็นชื่อรวมเรียกบริเวณอาณาเขตของเมืองต่างๆ แบ่งออกเป็น 12 หัวเมืองซึ่งเป็นถิ่นอาศัยของบรรพบุรุษไทลื้อ ปัจจุบันนี้ดินแดนส่วนใหญ่ของแคว้นสิบสองปันนาอยู่ในเขตมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในสมัยก่อนนั้น แคว้นสิบสองปันนา

^๑สำรวจเมื่อ 30 มิถุนายน 2526

^{๑๑} ดู ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา หน้า 1 - 3

เป็นรัฐอิสระ มีเมืองเชียงรุ่งเป็นเมืองหลวง และมีกษัตริย์ปกครองติดต่อกันถึง 41 องค์ แต่บางครั้งก็ต้องยอมอ่อนน้อมต่อจีน พม่า หรือ ไทย หรือพร้อม ๆ กับทั้งจีน พม่า และ ไทย (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ 2498 : 26 - 28)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรไทย และ ลานนาไทย นั้น แคว้นสิบสองปันนาได้เริ่มตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของอาณาจักรลานนาไทยในรัชสมัยพอลูนเมงรายองค์ปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรลานนาไทย และเมื่ออาณาจักรลานนาไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2101 หัวเมืองไทลื้อส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าด้วย จนกระทั่งปี พ.ศ.2317 อาณาจักรลานนาไทยจึงสามารถถอนเอกราชจากพม่าเป็นผลสำเร็จโดยได้รับความช่วยเหลือจากทัพกรุงธนบุรี และต่อมาในปี พ.ศ.2347 ทัพลานนาไทยร่วมกับทัพกรุงเทพฯ ก็สามารถขับไล่ทัพพม่าออกจากอาณาจักรลานนาไทยได้เป็นผลสำเร็จ โดยทัพพม่าได้แตกพ่ายและไปตั้งมั่นอยู่ตามหัวเมืองไทลื้อในแคว้นสิบสองปันนา

ต่อมาในปี พ.ศ.2348 พระเจ้ากาวิละ กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ได้โปรดให้พระยาอุปราชเมืองเชียงใหม่ ยกทัพลานนาไทยไปที่หัวเมืองไทลื้อในแคว้นสิบสองปันนา ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองขึ้นของพม่า ได้แก่ เมืองเชียงรุ่ง เมืองยู่ เมืองหลวย เมืองวะ เมืองเชียงขวาง เมืองราย เมืองมัง เมืองซาง เมืองกาย เมืองทาลอ เมืองเชียงตุง และ เมืองยอง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ยอมสวามิภักดิ์ต่อทัพลานนาไทยด้วยดี เมื่อตีหัวเมืองไทลื้อในแคว้นสิบสองปันนาได้ราบคาบแล้ว พระยาอุปราชเมืองเชียงใหม่ได้นำท้าวพระยาหัวเมืองไทลื้อต่าง ๆ ลงมาเฝ้าสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่กรุงเทพฯ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้พระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่แม่ทัพนายกองต่าง ๆ และได้ทรงโปรดให้เจ้ารัตนราชวังหลัง (คำเ็น) พระอนุชาองค์ที่สองของพระเจ้าเชียงใหม่ และ เจ้าศรีบุญมา พระอนุชาองค์เล็ก ยกไพรพลรวมทั้งครัวของพระยาเมืองยองและชาวลื้อเมืองยองไปบูรณะเมืองลำพูน ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองร้าง และต่อมาพระเจ้าเชียงใหม่ได้สถาปนาเจ้ารัตนราชวังหลังเป็นเจ้าเมืองลำพูน และ เจ้าศรีบุญมาเป็นอุปราช (สำนักนายกรัชมณเฑียร, คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ 2514 : 115 - 118)

การตั้งเมืองลำพูนขึ้นใหม่ครั้งนั้นถือเป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชนชาติไทยพวกหนึ่ง ที่เรียกตนเองว่า "คนยอง" ซึ่งตั้งถิ่นฐานในจังหวัดลำพูน บริเวณค่านาศิกระวันตกของจังหวัด

ไคแก่ อำเภอมืองคานทิสตะวันตก อำเภอบาซาง และ อำเภอบ้านโฮ่ง เพราะเป็นการตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในจังหวัดลำพูน สรุปลั้ไคว่าสาเหตุที่คนลี้ภัยที่เมืองของอพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดลำพูนก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับสาเหตุที่คนลี้ภัยจากเมืองอื่น ๆ ในแคว้นสิบสองปันนา อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ คือ การสงครามระหว่างไทยกับพม่าเป็นสำคัญ

ข. คนยอที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณทิศตะวันออกของจังหวัดลำพูน

สำหรับกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าคนยอซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณคานทิสตะวันออกของจังหวัดลำพูน ไคแก่ อำเภอมืองคานทิสตะวันออก และ อำเภอแมทา ซึ่งถูกคนยอที่มีภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณคานทิสตะวันตกของจังหวัด เรียกว่า คนลี้ภัย นั้น จากการสัมภาษณ์คนยอในเขตอำเภอมืองลำพูนคานทิสตะวันออก และ อำเภอแมทา ผู้วิจัยได้รับการบอกเล่าว่า เดิมบรรพบุรุษมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอเชียงค้ำ และ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา^๑ แล้วพากันอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำทาในเขตอำเภอมืองลำพูนคานทิสตะวันออก และ อำเภอแมทา จังหวัดลำพูน จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคนลี้ภัยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเชียงค้ำ และ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา นั้น มีผู้กล่าวว่า เดิมคนลี้ภัยพวกนี้มีภูมิลำเนาอยู่ในละแวกเมืองเชียงรุ่ง แคว้นสิบสองปันนา แต่ถูกกวาดต้อนลงมาด้วยเหตุผลของการสงครามระหว่างไทยกับพม่าเช่นเดียวกัน ดังที่ ชำนาญ รอคเหตุภัย (2517 : 39) ไคว่าว่า

คนไทยลี้ภัยในจังหวัดเชียงรายถูกกวาดต้อนลงมา ทั้งนี้เนื่องจากพระยาราชาวงศ์ค้ำที่เมืองเชียงใหม่ พระยาอุปราชพญา เมืองลำปาง ยกไปตีเมืองเชียงรุ่งของไทยลี้ ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของพม่า ไครบพุ่งกันหลายครั้ง ในที่สุดเจ้าเมืองเชียงรุ่ง ก็พาท้าวพระยาสิบสองปันนาก็ยอมมอบนอมขอขึ้นอยู่ในพระราชอาณาจักรไทยเมื่อ พ.ศ. 2399 ไทยก็ไคยกไปกวาดต้อนเอาครอบครัวไทยลี้เมืองพง เมืองพญา เมืองลา แหงแคว้นสิบสองปันนา เขามาไว้ในเขตนครน่านประมาณพันคนเศษ ไคตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองเชียงม่วน เมืองเชียงค้ำ เมืองเทิง และเมืองเชียงของ...

^๑ อำเภอเชียงค้ำ และ อำเภอเชียงม่วน เดิมอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัด -

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยทางด้านในประเทศไทยและภาษาไทถิ่นอื่น ๆ ในตระกูลไทที่มีผู้วิจัยไว้แล้วทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ โดยเน้นศึกษา-งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาลื้อ และ ภาษายอง ดังนคือ

1. งานวิจัยของ ฟัง ไทว ลี ค.ศ.1964 (Li 1964)
2. งานวิจัยของ จอห์น เฮฟ ฮาร์ทมัน ค.ศ.1976 (Hartmann 1976)
3. งานวิจัยของ แมรี อี สาราวิต ค.ศ.1973 (Sarawit 1973)
4. งานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัย พ.ศ.2517 (2517)
5. งานวิจัยของ สมจิต เดวีส์ ค.ศ.1979 (Davies 1979)
6. งานวิจัยของ แมรี อี สาราวิต ค.ศ.1979 (Sarawit 1979)
7. งานวิจัยของ เรืองเดช บันเขื่อนขันธ์ พ.ศ.2521 (2521)

ผู้วิจัยเลือกศึกษางานวิจัยดังกล่าวนี้ โดยเน้นหนักในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. ระบบเสียงภาษาลื้อที่ใช้พูดกันนอกประเทศไทย ได้แก่ งานวิจัยของ ลี งานวิจัยของ ฮาร์ทมัน และ งานวิจัยของ สาราวิต ค.ศ.1973
2. ระบบเสียงภาษาลื้อที่ใช้พูดกันในประเทศไทย ได้แก่ งานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัย
3. ระบบเสียงภาษายองที่ใช้พูดกันในจังหวัดลำพูน ได้แก่ งานวิจัยของ สมจิต เดวีส์ งานวิจัยของ สาราวิต ค.ศ.1979 และ งานวิจัยของ เรืองเดช บันเขื่อนขันธ์

1. งานวิจัยของ ฟัง ไทว ลี ค.ศ.1964

ฟัง ไทว ลี ได้ศึกษาระบบเสียงภาษาลื้อซึ่งพูดกันที่เมืองเจงตอง หรือ เซงตุง แคว้นสิบสองปันนาในมณฑลยูนนานใกล้พรมแดนลาว และเวียตนามตอนเหนือปรากฏว่าภาษาลื้อที่เมืองเจงตองมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 22 หน่วยเสียง คือ /p/, /ph/, /b/, /t/, /th/, /d/, /c/, /ch/, /k/, /kh/, /ʔ/, /f/, /s/, /x/, /h/, /hr/, /m/, /n/, /ŋ/, /l/, /w/ และ /j/ หน่วยเสียงพยัญชนะดังกล่าวนี้เป็นพยัญชนะต้นได้ทุกหน่วยเสียง แต่เป็นพยัญชนะท้ายได้เพียง 9

หน่วยเสียงคือ /-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/, /-m/, /-n/, /-ŋ/, /-w/ และ /-j/ สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะ /b/ และ /d/ มีเสียงกักที่เสี้ยนเสียงด้วย นอกจากนี้ดีไค์ไคระห์ให้หน่วยเสียงพยัญชนะ /kh/ และ /x/ เป็นคนละหน่วยเสียงกันซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาดี^๑ สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะ /hr/ นั้น ดี กล่าวว่าเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะที่มีลักษณะพิเศษและน่าสนใจในภาษาดือ กล่าวคือ หน่วยเสียงพยัญชนะ /hr/ จะปรากฏสลับกับหน่วยเสียงพยัญชนะ /h/ ในคำที่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 1, 2 และ 6 (ดู ตารางที่ 1 หน้า 15) หน่วยเสียงพยัญชนะ /h/ เป็นหน่วยเสียงที่มีความถี่ของการปรากฏสูงกว่าหน่วยเสียงพยัญชนะ /hr/ เพราะหน่วยเสียงพยัญชนะ /h/ ปรากฏกับคำพื้นฐานธรรมชาติส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะ /hr/ จะปรากฏกับคำที่ค่อนข้างเป็นทางการ รวมทั้งคำที่อยู่ในแวดวงวรรณคดี ตัวอย่างเช่น /hrăj²/ "chicken flea" จะออกเสียงเป็น /h/ ในขณะที่ /hra²-cā⁴-ma²ta/ "mother of a prince" จะออกเสียงเป็น /hr/ เป็นต้น สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำที่ปรากฏบ่อยครั้งคือ /kw/ , /khw/ และ /xw/ และยังมีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำที่ปรากฏเฉพาะในคำที่อยู่ในแวดวงวรรณคดี และ คำยืม ได้แก่ /pl/, /thl/, /tw/ และ /sw/

หน่วยเสียงสระในภาษาดือที่เมืองเจงทองมี 10 หน่วยเสียง^{๑๑} คือ /i/, /e/, /ɛ/, /w/, /ɤ/, /a/, /a:/, /u/, /o/ และ /ɔ/ หน่วยเสียงสระ /e/, /ɛ/, /o/ และ /ɔ/ มีสัทลักษณะเป็น [eⁱ] , [ɛ^e] , [o^u] และ [ɔ^o] ตามลำดับ หน่วยเสียงสระ /a/ และ /a:/ นอกจากจะมีความแตกต่างกันในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระ กล่าวคือ /a/ เป็นสระเสียงสั้นในขณะที่ /a:/ เป็นสระเสียงยาวเสมอ แล้วยังมีความแตกต่างทาง-

^๑ ภาษาไทขาวก็มีลักษณะนี้ด้วย

^{๑๑} หน่วยเสียงสระบางหน่วยเสียงคือ /ɛ/, /w/, /ɤ/, /a/ และ /a:/ ดีใช้สัญลักษณ์ /æ/, /i/, /ë/, /ǎ/ และ /a/ ตามลำดับ

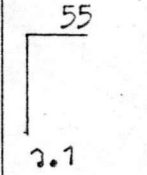
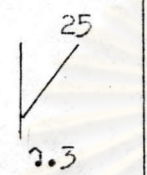
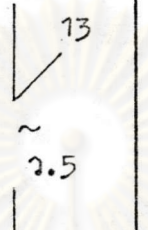
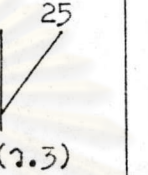
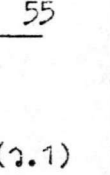
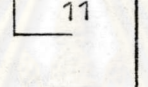
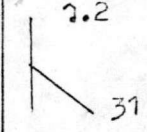
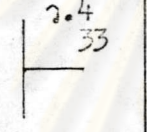
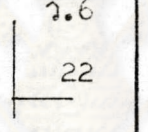
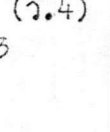
ศัพท์ศาสตร์อีกหน่วย คือ /a/ เป็นสระที่ตำแหน่งของลิ้นขณะออกเสียงอยู่หลังและสูงกว่า /a:/ ซึ่ง เป็นสระที่ลิ้นอยู่ในตำแหน่งค่อนข้างกลาง และต่ำกว่า สำหรับความสั้นยาวของหน่วยเสียงสระอื่น ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับวรรณยุกต์ พยัญชนะท้าย และจุดแบ่งพยางค์ หน่วยเสียงสระที่ตามค้วยหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่เป็นเสียงกักที่เสั้นเสียง /-ʔ/ จะมีเสียงสั้น เช่น /koʔ/ "เกาะ" แต่ถาปรากฏในพยางค์เปิดจะมีเสียงยาวกว่า เช่น /ko/ "กอ" (ลักษณะนามของต้นไม้) นอกจากนี้หน่วยเสียงสระที่ปรากฏในพยางค์ที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกัก และมีวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง-ระดับ จะมีเสียงสั้น เช่น /het ˥ / "เห็ด" แต่จะมีเสียงยาวเมื่อมีวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง-ขึ้น เช่น /het ˨˩ / "เหตุ" ค้วยเหตุนี้ จึงไม่ถือว่าลักษณะความสั้นยาวของเสียงสระในภาษาลือที่เมืองเจงทองมีความสำคัญในภาษา

นอกจากนี้ ลี ยังได้กล่าวถึงหน่วยเสียงสระในภาษาลือที่เมืองเจงทองเพิ่มเติม สรุปได้ว่า หน่วยเสียงสระทุกหน่วยเสียงสามารถตามค้วยหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายต่อไปนี้ คือ /-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/, /-m/, /-n/ และ /-ŋ/ ยกเว้น /a:/ ซึ่งจะมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกักที่เสั้นเสียง คือ /-ʔ/ ไม่ไค สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /-j/ จะปรากฏตามหลังเฉพะ หน่วยเสียงสระที่เป็นสระหลังเท่านั้น ไคแก่ /aj/, /a:j/, /ɛj/, /wɛj/, /oɔj/, /oj/ และ /uj/ ในขณะที่หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /-w/ ปรากฏตามหลังหน่วยเสียงสระซึ่งเป็นสระที่ปากไม่หือ ไคแก่ /aw/, /a:w/, /ɛw/, /ew/, /ew/ และ /iw/

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองเจงทอง มี 6 หน่วยเสียง สามารถแสดงในตารางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ ๑ ไคดังนี้

๑ รายนละเอียดเรื่องตารางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ภาษาตระกูลไตในเอกสารการสอบคุวิชาภาษาไทย 3 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้าที่ 14 และ 15

ตารางที่ 1 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อที่เมืองเจตองที่ศึกษาไว้
(คัดแปลงจากดี หน้า 9-10)

	A	B	C	DL	DS
1					
2					
3					
4					

สำหรับวรรณยุกต์ที่ 5 นั้น มี 2 เสียงย่อย คือ เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ระดับ (\lfloor 11) และ เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น (\lceil 13) ปรากฏสัมพันธ์กัน กล่าวคือ เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น ปรากฏเฉพาะในคำหรือพยางค์ที่อนุหนาคำหรือพยางค์ที่วรรณยุกต์ที่ 1 (\lceil 55), วรรณยุกต์ที่ 4 (\lfloor 33) หรือ วรรณยุกต์ที่ 6 (\lfloor 22) นอกจากกรณีดังกล่าวนี้จะเป็นเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ระดับ

ในงานวิจัยนี้ ได้ระบุลักษณะพิเศษในระบบเสียงภาษาลื้อที่เมืองเจตอง คือ ภาษาลื้อไม่มีหน่วยเสียงสระประสม ทั้งนี้เพราะหน่วยเสียงสระประสมในภาษาไทยดั้งเดิมจะวิวัฒนาการเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาลื้อ^๑ สำหรับหน่วยเสียงสระประสม /ia/, /ua/ และ /ua/

^๑ ภาษาไทถิ่นอื่น ๆ คือ ภาษาชาน เชน และ ไทขาว ต่างก็มีลักษณะนี้

ในภาษาไทยกรุงเทพฯ จะปรากฏเป็นปฏิภาคกับหน่วยเสียงสระเดี่ยวที่มีเสียงสั้นกว่าและระดับของลิ้นขณะที่ออกเสียงอยู่ต่ำกว่า คือ /e/, /ɛ/ และ /o/ ตามลำดับในภาษาลือที่เมืองเจงตอง นอกจากนี้ ดี ยังพบว่าหน่วยเสียงสระหน้า-กลาง-เสียงสั้น และ หน่วยเสียงสระหลัง-กลาง-ริมฝีปากห่อ-เสียงสั้น ในภาษาไทยดั้งเดิม ได้วิวัฒนาการเป็นหน่วยเสียงสระหน้า-สูง-เสียงสั้น และ หน่วยเสียงสระหลัง-สูง-ริมฝีปากห่อ-เสียงสั้น ตามลำดับ เมื่อมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงพยัญชนะนาสิก ดี เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า การเลื่อนขึ้นของสระเมื่ออยู่หน้าพยัญชนะนาสิก (Nasal Umlaut) และถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาลือ^๑ ปรากฏการณ์นี้สามารถแสดงด้วยกฎได้ ดังนี้

$$\begin{array}{l} *e > i \\ *o > u \end{array} / \text{---} \text{c} \quad \text{[nasal]}$$

ลักษณะเฉพาะในระบบเสียงภาษาลือที่เมืองเจงตองอีกประการหนึ่ง คือ มีวิวัฒนาการจากหน่วยเสียงสระกลาง-ต่ำ-เสียงสั้น ในภาษาไทยดั้งเดิมเป็นหน่วยสระหน้า-ต่ำ-เสียงสั้น เมื่อมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียงซึ่งเกิดที่ฐานปลายลิ้น-ฟัน หรือ ปลายลิ้น-เพดานแข็งส่วนหน้า และมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงซึ่งเกิดที่ฐานปลายลิ้น-ฟัน ในภาษาลือที่เมืองเจงตองสามารถแสดงด้วยกฎได้ ดังนี้

$$*a > \epsilon / \text{---} \text{c} \quad \text{c}$$

[dental,] [dental]
[prepalatal]

^๑ ภาษาไทเขาวก็มีลักษณะนี้ด้วย

นอกจากนี้ ดิ ยังได้เปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของระบบเสียงภาษาลื้อที่เมืองเจงทอง
กับภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ 6 ภาษา ซึ่งล้วนอยู่ในสาขาตะวันตกเฉียงใต้ทั้งสิ้น

ตารางที่ 2^๑ แสดงการเปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของ ระบบเสียงภาษาลื้อ
ที่เมืองเจงทองกับภาษาไทย ถิ่นอื่น ๆ
(คัดแปลงจาก ดิ หน้า 13)

ลักษณะ- ภาษา	pl, kl, etc	r/h	b/m	d/l	kh/x	ph/f	Vowel length	ia, ua, ua	Nasal Unlaut	a > ε	Tones
ไทยกรุงเทพฯ	+	+	+	+	-	+	+	+	-	-	5
ลาว	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	6
ไทดำ	-	-	+	-	-	+	?	+	-	-	5
เขิน	-	+	+	+	-	+	+	-	-	-	6
ไทขาว	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	6
ลื้อ	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+	6
ชาน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5

^๑ เครื่องหมาย + หมายถึงลักษณะที่ปรากฏในระบบเสียง และ - หมายถึงไม่มีลักษณะ
นั้น ๆ ปรากฏในระบบเสียง

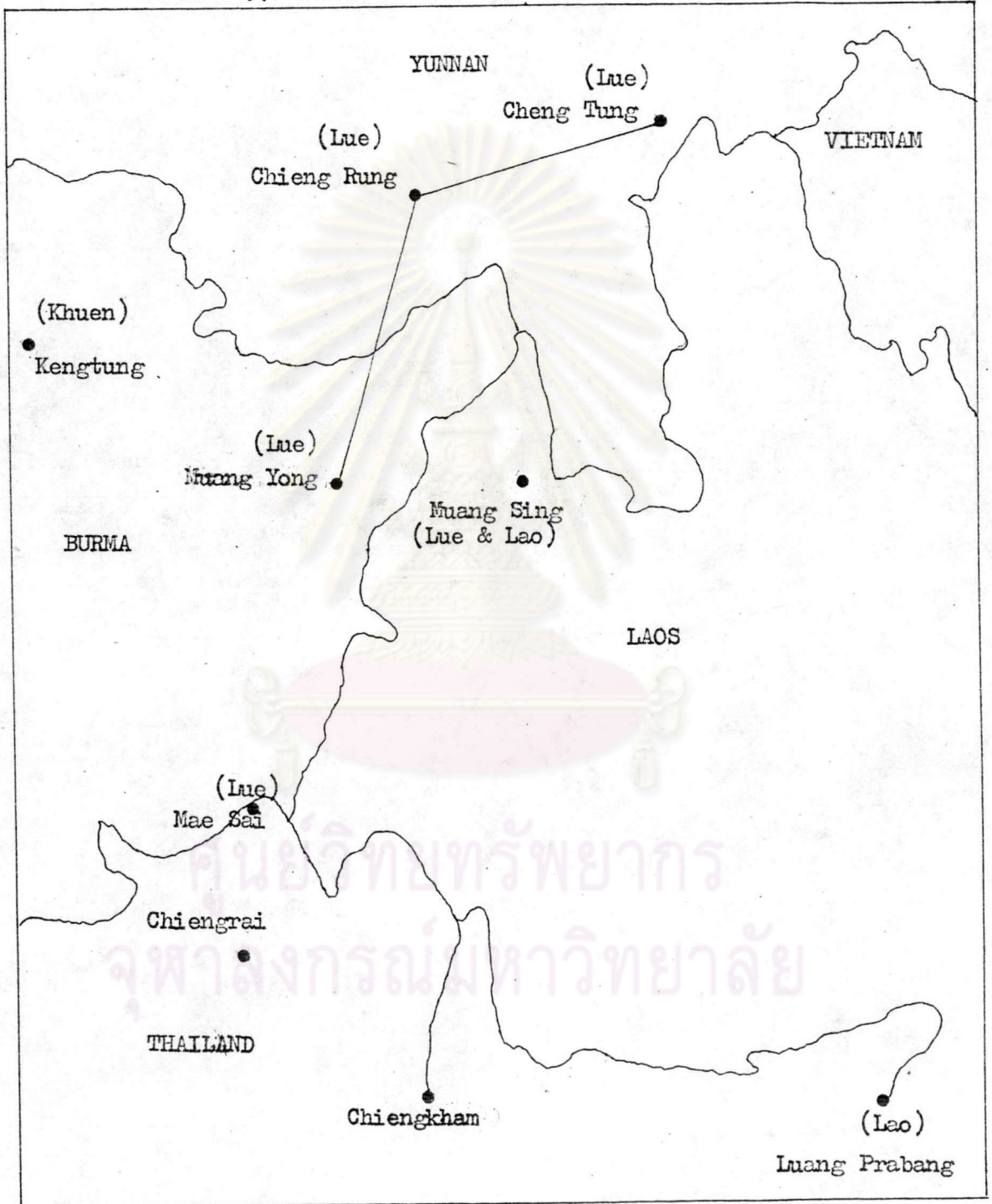
2. งานวิจัยของ จอห์น เฮล ฮาร์ทมันน์ ค.ศ.1976

ฮาร์ทมันน์ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความจำกับภาษา โดยดูจากการขับร้องเพลงของ ผู้พูดภาษาอื่น 3 ภาษาย่อย^๑ คือ ภาษาอีสานที่พูดกันที่เมืองเจตอง เมืองเชียงรุ่ง และ เมืองของ ข้อมูลทางภาษาที่ ฮาร์ทมันน์ใช้มาจากหลายแหล่งดังนี้ คือ ภาษาอีสานที่พูดกันที่เมืองเจตอง ได้จาก งานวิจัยของ หัง ไท ลี (Li 1964) ภาษาอีสานที่พูดที่เมืองเชียงรุ่ง ได้จากงานวิจัยของ ฟู่ มู จี และ คณะ (Fu, and others 1956) และข้อมูลที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ของ วิลเลียม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney 1968) รวมทั้งข้อมูลของ ฮาร์ทมันน์ สำหรับภาษาอีสานที่พูดที่เมืองของประเทศสหภาพพม่า นั้น ฮาร์ทมันน์ ได้ใช้ข้อมูลที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ของ วิลเลียม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney 1969) และ ข้อมูลของ ฮาร์ทมันน์ เอง ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลภาษาอีสานที่เมืองเชียงรุ่งและเมืองของ ฮาร์ทมันน์ เองนั้น เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อพยพภาษาอีสานที่หนีภัยมาอาศัยอยู่ในเมืองเชียงรุ่งและโคกพญาอนุที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา ส่วนข้อมูล ภาษาอีสานที่เมืองของก็ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อพยพภาษาอีสานที่หนีภัยมาอาศัยอยู่ในเมืองของซึ่งเดินทางมาที่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในช่วงเวลาเดียวกัน (Hartmann, จดหมาย)

ในเรื่องของหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาอื่นนั้น ฮาร์ทมันน์แทบจะไม่กล่าวถึงระบบพยัญชนะในภาษาย่อยของภาษาอีสานที่พูดกันที่เมืองเจตอง และ เมืองของเลย นอกจากกล่าวถึงเฉพาะบางหน่วยเสียงเท่านั้น ส่วนภาษาย่อยของภาษาอีสานที่พูดกันที่เมืองเชียงรุ่งนั้น ฮาร์ทมันน์ได้ใช้ผลการวิจัยของ ฟู่ มู จี และ คณะ โดยแสดงเฉพาะหน่วยเสียงพยัญชนะที่ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น โดยมีกล่าวถึงหน่วยเสียงพยัญชนะที่เป็นพยัญชนะท้ายไว้ด้วย ดังนี้ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาอีสานที่เมืองเชียงรุ่ง มี 18 หน่วยเสียง ได้แก่ /p/, /ph/, /b/, /t/, /th/, /d/, /ts/, /k/, /tʃ/, /s/, /x/, /h/, /m/, /n/, /ŋ/, /l/, /v/ และ /j/ ฮาร์ทมันน์ได้ให้ข้อสังเกตว่า ฟู่ มู จี มิได้จัดให้เสียงพยัญชนะกักที่เส้นเสียง (glottal stop) เป็นหน่วยเสียง ส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะ /ts/ นั้น ฮาร์ทมันน์ กล่าวว่า เป็นเสียงพยัญชนะกึ่งเสียดแทรก

^๑ ดู แผนที่แสดงบริเวณที่ภาษาย่อยทั้ง 3 ของภาษาอีสานพูดกันในงานวิจัยของ ฮาร์ทมันน์

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงจุดเก็บข้อมูลภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อ ในงานวิจัยของ ฮาร์ทมัน ค.ศ.1976 (คัดแปลงจาก ฮาร์ทมัน ค.ศ.1976 หน้า 30)

ฐานต้นส่วนหน้า-เพดานแข็ง ไม่น่อง ไม่มีลม ซึ่งมีสัทลักษณะคล้ายกับสัทลักษณะของหน่วยเสียง /c/ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นเหนือ หน่วยเสียง /ts/ นี้ ฮาร์ทมันน์ กล่าวว่า เป็นปฏิภาคกับหน่วยเสียง /s/ ในภาษาลื้อที่เมืองยอง นอกจากนี้ ฮาร์ทมันน์ ยังได้กล่าวถึง หน่วยเสียง /v/ ในภาษาลื้อที่เมืองเชียงรุ่งว่าหน่วยเสียงนี้ปรากฏในภาษาลื้อที่เมืองยองควย และเป็นปฏิภาคกับหน่วยเสียง /w/ ในภาษาลื้อที่เมืองเจงทอง ส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะควบ-กड़ाที่ปรากฏในงานวิจัยของ ฟู่ มู่ จี และคณะ (Fu, et al, quoted in Hartmann 1976 : 66) นั้น มี 2 หน่วยเสียง คือ /kv/ และ /xv/ ซึ่งฮาร์ทมันน์ได้สรุปว่าหน่วยเสียง พยัญชนะควบกड़ाในภาษาลื้อโดยทั่วไป มี 3 หน่วยเสียง คือ /kw/, /khw/ และ /xw/ หรือ เพียง 2 หน่วยเสียง คือ /kw/ และ /khw/ โยที่เสียง [khw] ปรากฏแปรอิสระกับเสียง [xw]

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบสระในภาษาลื้อนั้น ฮาร์ทมันน์ได้กล่าวถึงเฉพาะหน่วยเสียงสระในภาษาลื้อที่เมืองเจงทองจากการศึกษาของ ลี^๑ (Li 1964 : 9 quoted in Hartmann 1976 : 68) เท่านั้น โดยมีได้กล่าวถึงหน่วยเสียงสระในภาษาลื้อที่เมืองเชียงรุ่งและเมืองยองเลย

สำหรับระบบวรรณยุกต์ในภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อนั้น ฮาร์ทมันน์ได้ศึกษาเพื่อแสดงลักษณะของแต่ละภาษาย่อยตลอดจนความสัมพันธ์ของภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อ โดยกล่าวถึงเฉพาะหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์เป็นเท่านั้น เพราะถือว่าเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์-คายเป็นเสียงวรรณยุกต์ย่อยของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์เป็นโดยพิจารณาที่ความคล้ายคลึงของสัทลักษณะเป็นเกณฑ์ นั่นคือ พิจารณาตามหลักการของการปรากฏแบบสับหลักของเสียงวรรณยุกต์นั่นเอง

ในเรื่องของระบบวรรณยุกต์ในภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อนั้น ปรากฏว่าภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อต่างก็มีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เท่ากัน คือ 6 หน่วยเสียง (ดู ตารางที่ 3 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อ หน้า 21)

^๑ ดูระบบสระในภาษาลื้อที่เมืองเจงทองอย่างละเอียดในสรุปงานวิจัยของลี หน้า 13 - 14

ตารางที่ 3 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองเจงทอง เมืองเชียงรุ่ง และเมืองยอง (ดัดแปลงจากฮาร์ทมันน์ หน้า 41)

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองเจงทอง (Li 1964:9-11 quoted in Hartmann 1976:41)

	A	B	C
1	ว.1 	ว.3 	ว.5
2			
3			
4	ว.2 	ว.4 	ว.6

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองเชียงรุ่ง (Gedney 1968, quoted in Hartmann 1976 : 41)

	A	B	C
1	ว.1 	ว.3 	ว.5
2			ว.5?
3			
4	ว.2 	ว.4 	ว.6

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองยอง (Gedney 1969, quoted in Hartmann 1976 : 41)

	A	B	C
1	ว.1 	ว.3 	ว.5
2			ว.5?
3			
4	ว.2 	ว.4 	ว.6

จากตารางแสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อ^๕ ดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า เสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อที่เมืองเจงทองและเมืองเชียงรุ่ง มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และนอกจากนี้ยังมีวิวัฒนาการของระบบวรรณยุกต์ที่มีการแยกเสียงแบบ 123-4 จากวรรณยุกต์ *A, *B และ *C ในภาษาไทยดั้งเดิม (Proto-Tai) เหมือนกันอีกด้วย ส่วนระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อที่เมืองยอง นั้น มีลักษณะค่อนข้างแตกต่างจากภาษาลื้อที่เมืองเชียงรุ่ง แต่มีวิวัฒนาการที่มีการแยกเสียงแบบ 123-4 จากวรรณยุกต์ *A, *B และ *C ในภาษาไทยดั้งเดิมเหมือนกัน ดังที่ฮาร์ทมันน์ (Hartmann, 1976) ใจความ) ใจความ

Lue of Chieng Rung has tonal shapes in the A column that are unlike the Moeng Yong A column tonal shapes. That is, Chieng Rung A column tones are high - level and falling. So from the standpoint of tonal shapes (not splits or coalescences) M. Yong resembles Shan and Khuen of Kengtung. However, in term of tonal splits, both Lue of M. Yong and Lue of Chieng Rung are identical.

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเข้าใจว่าคำอธิบายของฮาร์ทมันน์ (Hartmann 1976 : 41-42) ในเรื่องวิวัฒนาการการแยกเสียงวรรณยุกต์ที่วิวัฒนาการมาจากวรรณยุกต์ *A ในภาษาไทยดั้งเดิมในภาษาลื้อที่เมืองยองยังคลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง เพราะจากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ของนักภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบทางภาษาตระกูลไท คือ แมรี อี สาราวิต (Sarawit 1973) และ เจมส์ อาร์ แชมเบอร์เลน (Chamberlain 1971) ซึ่งต่างก็ใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงภาษาลื้อที่เมืองยองของ วิลเลียม เจ. เกิดน์ (Gedney 1969) เช่นเดียวกับ ฮาร์ทมันน์ รวมทั้งคำอธิบายของ เกิดน์ (Gedney, personal interview) ปรากฏว่า วรรณยุกต์ในภาษาลื้อที่เมืองยองมีวิวัฒนาการที่มีการแยกเสียงแบบ 12 - 34 จากวรรณยุกต์ *A และ แบบ 123 - 4 จากวรรณยุกต์ *B และ *C ในภาษาไทยดั้งเดิม ซึ่งเหมือนกับภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ที่พูดกันในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ภาษาเขิน และภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งสามารถแสดงในตารางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ได้ ดังนี้

^๕ ตารางแสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาย่อยทั้งสามของภาษาลื้อ หน้า 21

ตารางที่ 4 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อที่เมืองยอง (Gedney 1969, quoted in Chamberlain 1971 : 26, Sarawit 1973 : 85) (คัดแปลงจาก สาราวิต ค.ศ.1973 หน้า 85)

	A	B	C
1	ว.1 35	ว.3	ว.5
2		13	11
3	ว.2		
4	32	ว.4 33	ว.6 ? 31

นอกจากนี้ ฮาร์ทมันน์ ยังได้กล่าวชี้แจงกับคำอธิบายของตนเองที่ว่าภาษาลื้อที่เมืองยอง มีวิวัฒนาการการแยกเสียงวรรณยุกต์จากวรรณยุกต์ *A ในภาษาไทยดั้งเดิมแบบ 123 - 4 เหมือนกับภาษาลื้อที่เมืองเชียงรุ่งว่า ภาษาลื้อที่เมืองยองมีวิวัฒนาการของวรรณยุกต์เหมือนกับภาษาไทยถิ่นเหนือซึ่งมีวิวัฒนาการการแยกเสียงวรรณยุกต์จากวรรณยุกต์ *A แบบ 12 - 34 ดังที่ ฮาร์ทมันน์ (Hartmann 1976 : 19) ได้กล่าวถึงความต่อไปนี้

It will be shown later that if we examine the tonal splits. i.e. the system of distribution of contrasting tonemes, we find that for Lue of Moeng Yong and the varieties of Northern Thai mentioned, the tonal array is identical even though there may be phonetic differences in the actual shapes.

3. งานวิจัยของ แมรี อี สาราวิต ค.ศ.1973 (Sarawit 1973)

สาราวิตได้สืบสร้าง (reconstruct) ระบบสระภาษาไทยดั้งเดิมขึ้นจากระบบสระในภาษาไทยสาขาทะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai) ภาษาไทยสาขากลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai) และ ภาษาไทยสาขาเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai) ที่สาราวิตได้สืบสร้างขึ้นก่อนจากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยภาษาข่อยต่าง ๆ 115 ถิ่น และได้ศึกษาลักษณะวิวัฒนาการของหน่วยเสียงสระจากระบบสระในภาษาไทยดั้งเดิมที่ปรากฏในภาษาไทยสาขาทะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ภาษาไทยสาขากลางดั้งเดิม และ ภาษาไทยสาขาเหนือดั้งเดิม

3. หน่วยเสียงสระประสมในภาษาไทยสาขาคะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ได้วิวัฒนาการเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว เสียงยาว เมื่อมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงพยัญชนะกักในภาษาลือที่เมืองยอง สามารถแสดงด้วยกฎ คือ

$$\begin{array}{l} *ia > e: \\ *ua > \text{ɤ} : \\ *ua > o: \end{array} / \text{_____} \begin{array}{l} \text{C} \\ [\text{stop}] \end{array}$$

4. หน่วยเสียงสระกลาง-ต่ำ-เสียงสั้น ในภาษาไทยสาขาคะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม มีวิวัฒนาการเป็นหน่วยเสียงสระหน้า-ต่ำ-เสียงสั้น เมื่อปรากฏในสิ่งแวดล้อมที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายเป็นเสียงพยัญชนะซึ่งเกิดที่ฐานปลายลิ้น-ฟันในภาษาลือที่เมืองยอง แต่ลักษณะวิวัฒนาการนี้จะไม่ปรากฏเสมอไป สามารถแสดงด้วยกฎได้ ดังนี้

$$*a > a, \text{ɛ} / \begin{array}{l} \text{C} \text{_____} \text{C} \\ [\text{dental}] \quad [\text{dental}] \end{array}$$

สาราวิตไคกดลาวเปรียบเทียบลักษณะวิวัฒนาการของหน่วยเสียงสระลักษณะนี้จากภาษาไทยสาขาคะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมที่ปรากฏในภาษาลือที่เมืองยองกับลักษณะวิวัฒนาการของหน่วยเสียงสระลักษณะคล้ายคลึงกันนี้จากภาษาไทยดั้งเดิมที่ปรากฏในภาษาลือที่เมืองเจงทอง ในงานวิจัยของ ลี (ดู การสรุปงานวิจัยของ ลี หน้า 15 - 17) ว่า ลักษณะวิวัฒนาการจากหน่วยเสียงสระกลาง-ต่ำ-เสียงสั้น จากภาษาไทยดั้งเดิมที่ปรากฏเป็นหน่วยเสียงสระหน้า-ต่ำ-เสียงสั้น ในภาษาลือที่เมืองเจงทอง ($*a > \text{ɛ} / \begin{array}{l} \text{C} \text{_____} \text{C} \\ [\text{dental}] \quad [\text{dental}] \end{array}$) นั้น เป็นลักษณะที่ปรากฏเสมอไป ส่วนลักษณะวิวัฒนาการจากหน่วยเสียงสระกลาง-ต่ำ-เสียงสั้น จากภาษาไทยสาขาคะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมซึ่งปรากฏเป็นหน่วยเสียงสระหน้า-ต่ำ-เสียงสั้น ในภาษาลือที่เมืองยอง นั้น เป็นลักษณะที่ไม่ปรากฏเสมอไป ($*a > a, \text{ɛ} / \begin{array}{l} \text{C} \text{_____} \text{C} \\ [\text{dental}] \quad [\text{dental}] \end{array}$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาลือโดยทั่วไปกำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงแบบสุ่มหายของลักษณะวิวัฒนาการของหน่วยเสียงสระในลักษณะนี้^๑

^๑ ฐ รายละเอียดในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับพิมพ์ ของ สาราวิต เจริญธรรมที่ 6 บทที่ 3 หน้า 133 (Sarawit 1973 : 133)

นอกจากนี้ สาราวิต ยังได้พิจารณาลักษณะวิวัฒนาการของหน่วยเสียงสระบางหน่วยเสียงจากระบบสระในภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมที่ปรากฏในระบบสระของภาษาลื้อที่เมืองของซึ่งภาษาไทยขวาก็มีลักษณะวิวัฒนาการนี้ปรากฏอยู่ด้วย คือ

1. หน่วยเสียงสระหน้า-กลาง-เสียงสั้น และ หน่วยเสียงสระหลัง-กลาง-ริมฝีปากห่อ-เสียงสั้น ในภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม มีวิวัฒนาการเป็นหน่วยเสียงสระหน้า-สูง-เสียงสั้น และ หน่วยเสียงสระหลัง-สูง-ริมฝีปากห่อ-เสียงสั้น ตามลำดับ เมื่อมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงพยัญชนะนาสิกในภาษาลื้อที่เมืองของ และ ภาษาไทยขาว สามารถแสดงด้วยกฎ คือ

$$\begin{array}{l} * e > i \\ * o > u \end{array} / \text{---} C \quad [nasal]$$

2. หน่วยเสียงสระกลาง-สูง-เสียงสั้น ในภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม มีวิวัฒนาการเป็นหน่วยเสียงสระกลาง-กลาง-เสียงสั้น เมื่อมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงพยัญชนะกัก เกิดพดลส่วนหลังกับเพดานอ่อน ในภาษาลื้อที่เมืองของ และ ภาษาไทยขาว แต่ ลักษณะวิวัฒนาการนี้จะไม่ปรากฏเสมอไป สามารถแสดงด้วยกฎได้ ดังนี้

$$* u > u, \text{ } \text{ } / \text{---} C \quad [\text{velar stop}]$$

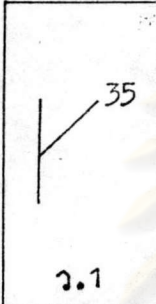
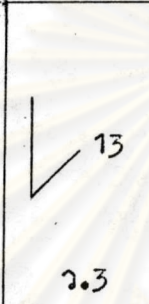
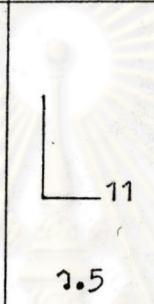
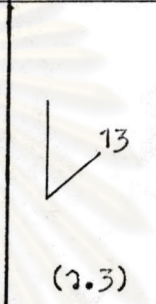
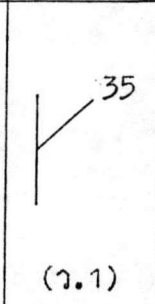
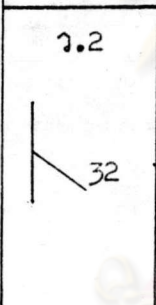
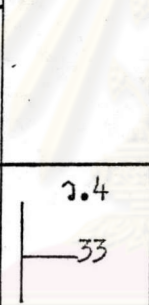
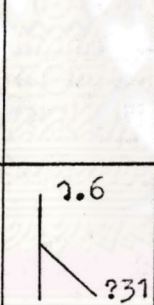
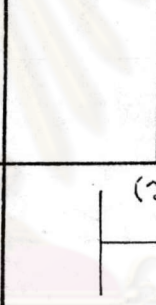
ในเรื่องที่เกี่ยวกับระบบพยัญชนะในภาษาลื้อที่เมืองของนั้น สาราวิตได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของหน่วยเสียงพยัญชนะ^๑ จากระบบพยัญชนะในภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมที่สาราวิตได้สืบสร้างขึ้น (Sarawit 1973 : 31 - 32) สรุปได้ว่า ระบบพยัญชนะในภาษาลื้อที่เมืองของมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 21 หน่วยเสียง คือ /p/, /t/, /c/, /k/, /ʔ/, /ph/, /th/, /kh/, /b/, /d/, /f/, /v/, /s/, /h/, /m/, /n/, /ŋ/, /j/, /l/ และ /w/ และมีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง คือ /khw/ และ /kw/

^๑ สาราวิต กล่าวถึงหน่วยเสียงพยัญชนะเฉพาะที่ปรากฏตนพยางค์เท่านั้น

สำหรับระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองของนั้น สาราวิตได้กล่าวว่ามีจำนวน 6 หน่วยเสียง สามารถแสดงในการทางทดสอบเสียงวรรณยุกต์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่เมืองของ (Gedney 1964-1969, quoted in Sarawit 1973 : 85)
(คัดแปลงจากสาราวิต ค.ศ.1973 หน้า 85)

	A	B	C	DL	DS
1					
2	ว.1	ว.3	ว.5	(ว.3)	(ว.1)
3	ว.2				
4					(ว.4)
		ว.4	ว.6		
		33	?31		

4. งานวิจัยของ ชำนาญ รอคเหตุภัย พ.ศ.2517

ชำนาญ รอคเหตุภัย ได้ศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านของคนลือที่ตำบลหยวน อำเภอเชียงคำ^๑ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงของภาษาลือซึ่งพูดกันที่ตำบลหยวน พบว่าภาษาลือมีระบบพยัญชนะ 22 หน่วยเสียง คือ /p/, /t/, /k/, /ʔ/, /ph/, /th/, /kh/, /b/, /d/, /c/, /ch/, /f/, /s/, /h/, /m/, /n/, /ŋ/, /l/, /r/, /w/ และ /j/ หน่วยเสียงพยัญชนะดังกล่าว สามารถปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์ได้ทุกหน่วยเสียงแต่เป็นพยัญชนะท้ายได้เพียง 9 หน่วยเสียง คือ /-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/, /-m/, /-n/, /-ŋ/, /-j/,

^๑ อำเภอเชียงคำ เดิมขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของจังหวัดเชียงราย

และ /-w/ มีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง คือ /khw/ และ /tsw/

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชำนาญ รอดเหตุภัย ได้จัดให้ /r/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลือที่ตำบลดหวนควย โดยยึดหลักเกณฑ์การถอดเสียงของตัวอักษร "ร" ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังที่ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2517 : 49) ใ้ถอดไว้ดังข้อความต่อไปนี้

เสียง /r/ เป็นหน่วยเสียงที่มีใช้ในภาษาลือ วิทยากรบางคนออกเสียง /r/ ชัด แต่บางคนก็ออกเสียงเป็น /l/ เช่นเดียวกับคนไทยภาคกลางก็มี ในการถอดเสียงคราวนี้ถือเกณฑ์ว่า คำที่เป็นภาษาไทยกลางใช้ตัวอักษร ร. จะถอดเป็นเสียง /r/ คือ ใช้ตัวอักษร ร. ทุกคำไป ...

ผู้วิจัยเข้าใจว่า ผู้บอกภาษาของ ชำนาญ รอดเหตุภัย อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกรุงเทพฯ เพราะจากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาลือ ไม่ปรากฏว่ามีหน่วยเสียง /r/ เลย

ระบบสระในภาษาลือจากงานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัย มีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i/, /i:/, /e/, /e:/, /ɛ/, /ɛ:/, /u/, /u:/, /ɜ/, /ɜ:/, /a/, /a:/, /u/, /u:/, /o/, /o:/, /ɔ/ และ /ɔ:/ โดยไม่มีหน่วยเสียงสระประสม

สำหรับระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่ตำบลดหวน มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด 5 หน่วยเสียง ซึ่งชำนาญ รอดเหตุภัย ได้ใช้ลักษณะการปฏิภาคกับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นเกณฑ์อธิบาย ได้แก่ 1 วรรณยุกต์สามัญเพี้ยน 2 วรรณยุกต์เอกเพี้ยน 3 วรรณยุกต์โทเพี้ยน 4 วรรณยุกต์ตรีเพี้ยน และ 5 วรรณยุกต์จตุรเพี้ยน แต่เนื่องจากรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลเสียงวรรณยุกต์ของ ชำนาญ รอดเหตุภัย มีไม่เพียงพอ ผู้วิจัยจึงไม่สามารถแสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือที่ตำบลดหวนในการวางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ได้

5. งานวิจัยของ สมจิต เควีส์ ค.ศ. 1979

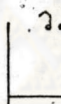
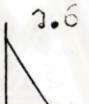
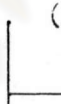
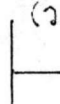
สมจิต เควีส์ ได้ศึกษาระบบเสียงภาษาของซึ่งพูดกันที่บ้านคอนชัย อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และเปรียบเทียบกับระบบเสียงภาษาไทยกรุงเทพฯ ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบพยัญชนะปรากฏว่าภาษาของที่บ้านคอนชัย อำเภอแม่ทา มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง คือ /p/, /t/, /c/, /k/, /ʔ/, /ph/, /th/, /b/, /d/, /f/, /s/, /x/, /h/, /m/, /n/, /ŋ/, /ŋ̃/, /l/, /w/ และ /j/ หน่วยเสียงพยัญชนะดังกล่าวปรากฏเป็นพยัญชนะตนได้ 19 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่ไม่สามารถปรากฏในตำแหน่งตนพยางค์ได้ คือ /j/ ซึ่งจะปรากฏได้เฉพาะท้ายพยางค์เท่านั้น หน่วยเสียงพยัญชนะที่สามารถปรากฏท้ายพยางค์ได้ มี 9 หน่วยเสียง คือ /-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/, /-m/, /-n/, /-ŋ/, /-w/ และ /j/ ส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ มี 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /kw/, /xw/ และ /ŋw/ สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ /ŋw/ นั้น พบในข้อมูลเพียงคำเดียวคือ คำเลียนเสียงร้องของกระบือ

ระบบสระของภาษาของในงานวิจัยของ สมจิต เควีส์ ไม่ปรากฏว่ามีหน่วยเสียงสระประสม มีเฉพาะหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i/, /i:/, /e/, /e:/, /ɛ/, /ɛ:/, /w/, /w:/, /ɜ/, /ɜ:/, /a/, /a:/, /u/, /u:/, /o/, /o:/, /ɔ/ และ /ɔ:/

สำหรับระบบวรรณยุกต์ในภาษาของที่บ้านคอนชัย อำเภอแม่ทา จากการศึกษาของ สมจิต เควีส์ พบว่ามีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด 10 หน่วยเสียง โดยปรากฏในพยางค์เป็น 6 หน่วยเสียง และ พยางค์ตาย 4 หน่วยเสียง สามารถดัดแปลงดังที่แสดงในตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์ ได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษายองที่บ้านคอนชัย อำเภอเมฆา จังหวัดลำพูน
(คัดแปลงจาก สมจิต เกียรติ ก.ศ.1979 หน้า 29-31 และ 42)

	A	B	C	DL	DS
1					
2	 ว.1	 ว.3	 ว.5	 (ว.3)	 (ว.1)
2	 ว.2				
3		 ว.4	 ว.6	 (ว.4)	 (ว.2)

6. งานวิจัยของ แมรี อี สาราวิท ก.ศ.1979

สาราวิท ได้ศึกษาระบบเสียงและพยัญชนะนาสิกฐานริมฝีปากที่ทำหน้าที่เป็นพยางค์ (/๓/) ในภาษายองที่ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง และที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ออกภาษาดั้งเดิม 1 คน ซึ่งเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบพยัญชนะ พบว่าระบบพยัญชนะในภาษายองที่ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง มีหน่วยเสียง พยัญชนะ 20 หน่วยเสียง คือ /p/, /t/, /c/, /k/, /ʔ/, /ph/, /th/, /kh/, /b/, /d/, /f/, /s/, /h/, /m/, /n/, /j/, /ŋ/, /l/ และ /w/ หน่วยเสียงพยัญชนะ /p/ มี 2 เสียงย่อย ปรากฏสัมพันธ์กันคือ [p] ปรากฏต้นพยางค์ และ [β] ปรากฏท้ายพยางค์ ส่วนระบบพยัญชนะในภาษายองที่อำเภอป่าซางมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 21 หน่วยเสียง ได้แก่ /p/, /t/, /c/, /k/, /ʔ/, /ph/, /th/, /ch/, /kh/, /b/, /d/, /f/, /s/, /h/, /m/, /n/, /j/, /ŋ/, /l/ และ /w/ หน่วยเสียงพยัญชนะ /kh/ มี 2 เสียงย่อยซึ่งปรากฏแปรอิสระคือ [kh] และ [x] เมื่อเปรียบเทียบระบบพยัญชนะในภาษายองทั้งสองถิ่น-

พบว่าหน่วยเสียงพยัญชนะ /ch/ มีปรากฏเฉพาะในภาษาของที่อำเภอป่าซางเท่านั้น และ หน่วยเสียงพยัญชนะ /j/ ในภาษาของที่อำเภอป่าซาง จะปรากฏเป็นปฏิภาคกับหน่วยเสียงพยัญชนะ /p/ ในภาษาของตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง หน่วยเสียงพยัญชนะทั้งหมดที่กล่าวนี้ สามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นของคำได้ทุกหน่วยเสียง แต่เป็นพยัญชนะท้ายได้เพียง 9 หน่วยเสียง คือ /-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/, /-m/, /-n/, /-ŋ/, /-w/ และ /-j/ สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำที่ปรากฏในภาษาของทั้งสองถิ่น มี 2 หน่วยเสียง คือ /khw/ และ /kw/

ในระบบสระของภาษาของทั้งสองถิ่นในงานวิจัยของ สาราวิต ไม่มีหน่วยเสียงสระประสม มีปรากฏเฉพาะหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i/, /i:/, /e/, /e:/, /ɛ/, /ɛ:/, /ɯ/, /ɯ:/, /ɤ/, /ɤ:/, /a/, /a:/, /u/, /u:/, /o/, /o:/, /ɔ/ และ /ɔ:/

สำหรับระบบวรรณยุกต์ของภาษาของทั้งสองถิ่นในงานวิจัยของสาราวิต มี 7 หน่วยเสียงสามารถแสดงในตารางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาของที่ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง และที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
(ดัดแปลงจาก สาราวิต หน้า 166)

	A	B	C	DL	DS
1	ขึ้น	ต่ำ-ระดับ	ต่ำ-ตก	ต่ำ-ระดับ	สูง-ระดับ
2	ว.1	ว.3	ว.5	(ว.3)	ว.7
3	กลาง-ระดับ				
4	ว.2	ว.4	ว.6	(ว.4)	(ว.5)
		กลาง-ขึ้น	สูง-ตก	กลาง-ขึ้น	ต่ำ-ตก

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ในภาษาของทั้งสองถิ่นของ สาราวิต เน้นหนักด้านสัทศาสตร์ จึงแยกวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์เป็น และ พยางค์ตาย กล่าวคือ สาราวิต ใ้วิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในของวรรณยุกต์ DS₁, DS₂ และ DS₃ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 7 ตามปกติแล้ว นักภาษาศาสตร์ เปรียบเทียบและเชิงประวัติภาษา ตระกูลไท จะวิเคราะห์ให้เสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายที่มีสัทลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกับเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็น เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน ตามหลักเกณฑ์ของการแจกแจงแบบ- สัมผัส

7. งานวิจัยของ เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ พ.ศ.2521

เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ ได้ศึกษาระบบเสียงภษาของซึ่งพูดกันที่บ้านฉางขวาน้อยใต้ ตำบลป่าขวาง อำเภอป่าขวาง จังหวัดลำพูน จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ออกภาษาชาวของเพศชายจำนวน 1 คน ผลการวิจัยพบว่าระบบพยางค์ในภาษาของ บ้านฉางขวาน้อยใต้ อำเภอป่าขวาง มีหน่วยเสียงพยางค์ 19 หน่วยเสียง คือ /p/, /t/, /c/, /k/, /ʔ/, /ph/, /th/, /lh/, /b/, /d/, /m/, /n/, /ŋ/, /f/, /s/, /h/, /l/, /w/ และ /j/ หน่วยเสียงพยางค์ดังกล่าว เป็นพยางค์ต้นใจทุกหน่วยเสียง แต่เป็นพยางค์ท้ายใจได้เพียง 9 หน่วยเสียง คือ /-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/, /-m/, /-n/, /-ŋ/, /-w/ และ /-j/ และมีหน่วยเสียงพยางค์ควบคู่ 2 หน่วยเสียง คือ /khw/ และ /kw/

ในเรื่องของระบบสระในภาษาของบ้านฉางขวาน้อยใต้ อำเภอป่าขวาง ในงานวิจัยของ เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ นั้น ไม่ปรากฏว่ามีหน่วยเสียงสระประสม มีปรากฏแต่เฉพาะหน่วยเสียง สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i/, /i:/, /e/, /e:/, /ɛ/, /ɛ:/, /w/, /w:/, /ɜ/, /ɜ:/, /a/, /a:/, /u/, /u:/, /o/, /o:/, /ɔ/ และ /ɔ:/

สำหรับระบบวรรณยุกต์ของภาษาของบ้านฉางขวาน้อยใต้ อำเภอป่าขวาง มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ผู้วิจัยสังเกตว่า เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ ได้ใช้หลักเกณฑ์การปฏิบัติกับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นเกณฑ์อธิบาย ได้แก่ 1 วรรณยุกต์สามัญ 2 วรรณยุกต์เอก 3 วรรณยุกต์โท 4 วรรณยุกต์ตรี 5 วรรณยุกต์จัตวา และ 6 วรรณยุกต์-เบญจมา สามารถแสดงในตารางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์^๑ ได้ ดังนี้

^๑ สัญลักษณ์แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในตารางการทดสอบเสียงวรรณยุกต์จะสัมพันธ์กับ คำเรียกชื่อหน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่าง ๆ ของ เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์

ตารางที่ 8 แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาของบ้านนางสาวน้อยใต้ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
(คัดแปลง จาก เรื่องเลข บ้านเขื่อนชัย หน้า 2 และ หน้า 15-18)

	A	B	C	DL	DS
1	ขึ้น ว.5	ต่ำ ว.2	ตก ว.3	ต่ำ (ว.2)	สูง (ว.4)
2					
3	กลาง ว.1				
4		ว.6 ต่ำ-ตก	ว.4 สูง	(ว.6) ต่ำ-ตก	

เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องเลข บ้านเขื่อนชัย วิเคราะห์ให้เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่องวรรณยุกต์ DS_1 , DS_2 และ DS_3 เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่องวรรณยุกต์ C_4 ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงภาษาด้อหรือภาษาของอื่น ๆ ที่วิเคราะห์ให้เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่องวรรณยุกต์ DS_1 , DS_2 และ DS_3 เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์เดียวกันกับเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่องวรรณยุกต์ A_1 , A_2 และ A_3 หรือ A_1 และ A_2 นอกจากนี้การอธิบายสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ยังไม่ละเอียดชัดเจน เพราะสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์มีน้อยจึงทำให้ยากแก่การศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เป็นงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษาด้อและภาษาของทั้งหมดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ภาษาด้อนั้นพูดกันทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย ส่วนภาษาของ

นั้น ชูศักดิ์เฉพาะในจังหวัดลำพูน[@] ผู้ที่ได้อศึกษารายของและได้อศึกษาประวัติของคณของ ล้วน
 ปรากฏคณของกับคณลือนั้น เป็นคณกณมเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระบุว่า
 บรรพบุรุษของคณของในจังหวัดลำพูนก็คือ คณลือ สำหรับในแง่ของลักษณะทางภาษา ปรากฏว่าภาษา-
 ลือและภาษายอที่ได้อศึกษาไว้ มีความคล้ายคลึงกันทั้งในแง่ของระบบวรรณยุกต์ ระบบพยัญชนะ
 และ ระบบสระ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบลักษณะทางภาษาของภาษายอและภาษาลือที่ได้อศึกษาไว้
 ตามที่ได้อบรรยายไว้ในที่นี้ในภายหลัง (ดู การเปรียบเทียบผลการวิจัยครั้งนี้กับผลการวิจัยอื่น บทที่
 6 หน้า 116 - 123)

นอกจากงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้อศึกษางานวิจัยอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากเพื่อ
 เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- เสียงวรรณยุกต์ในภาษาลือของ เสรี เวโรทา (1975)
- ระบบเสียงภาษาลือที่บ้านน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
 ของ วิไลยม ฮันนา (Hanna 1984)
- ลักษณะเฉพาะทางคณเสียงของภาษาลือในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
 ของ กาญจนา พันธุภา (2523)
- วรรณยุกต์ในภาษายอ ของ กาญจนา ภูวนะศิริ (2524)
- การใช้ลักษณะทางสัทศาสตร์ของสระสูงในการแบ่งเขตภาษาคณในจังหวัดศรีสะเกษ
 พังงา และ อุแกศ ของ เจริญขวัญ ชรรณประคินธุ์ (2524)
- แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้วรรณยุกต์
 เป็นเกณฑ์ของ เกศวงลี เทพวัลย์ (2526)
- วรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นจังหวัดราชบุรี ของ ลอรัตน์ รัตนคิลก ณ อุแกศ (2526)

[@] ผู้วิจัยได้รับการบอกเล่าจาก วิไลยม เจ. เกศณี ว่า ภาษายอยังชูศักดิ์แต่อำเภอ
 แดงซ้าย จังหวัดเชียงใหม่รายออีกด้วย